

auditory perception (reaction to: change of light, color, convergence, assembly of assemblies; perception of complex drawings, examination of books, as well as formation of representations about: color, shape, size, spatial representations, understanding of speech, understanding and implementation of instructions); development of manual abilities of graphomaniacs (formation: controlled movements of hands and fingers; purposeful operation of objects); development of cognitive abilities (understanding and execution of instructions; awareness of one's own body; the idea of space and time; understanding of quantities; forming an idea of the number; passive recognition and naming; reading; separating the signs of objects; forming knowledge about the surrounding world; derivation of analogies; rejecting concepts; understanding the meaning of stories and story pictures; the ability to classify; to find differences; understanding "causes - consequences"); development of language and communicative skills (development of passive speech, development of active speech); establishing relations with a therapist; development of the sphere of imitation (formation of imitative abilities) . There are individual exercises, which are used for activation of cognitive mental processes. There are examples of basic exercises.

Keywords: autism, child with autism, activation of cognitive mental processes, cognitive development, cognitive component of the psyche, correctional effect.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.23

УДК 811.111/24(075)...351.743

Супрун Д.М., Darya7@ukr.net

ОСНОВИ КОНСТРУЮВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Досліджено сучасний стан проблеми професійної підготовки спеціальних психологів. Аналізуються практичні аспекти її вдосконалення. Розглядаються різноманітні методики наукових пошуків у межах означеної проблеми дослідження. Визначено ключові параметри та схарактеризовано основи конструювання системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Проналізовано основні парадигми організації психолого-педагогічного процесу, що дозволило виявити принципові позиції професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Акцентується увага на важливості та необхідності вивчення і втілення передового досвіду зарубіжних країн у контексті вищої освіти. З'ясовано шляхи модернізації професійної підготовки спеціальних психологів у вищих навчальних закладах. На основі проведеного аналізу уточнено зміст професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти та визначено компоненти структури готовності майбутнього конкурентоспроможного фахівця-психолога (в аспекті інноваційної діяльності), підготовленого до роботи в сучасних ринкових умовах.

Ключові слова: психолог в галузі спеціальної освіти, професійна підготовка, система професійної підготовки, компонент системи професійної підготовки.

Процес підготовки майбутніх психологів повинен здійснюватись у новій особистісно-орієнтованій парадигмі, де буде уможливлено актуалізацію професійно важливих особистісних якостей, і яка буде орієнтуватись на формування професійної компетентності психолога, що передбачає створення системи професійних навичок професійної культури спілкування, професійної інтуїції, рефлексії, самоуправління та управління професійною діяльністю, які дозволятимуть досягати професійного успіху, самореалізації, професійного самоздійснення. Саме вони є характерними мірилами формування та становлення особистості психолога, професія якого є нагальною потребою у наш час.

Ринок праці сьогодення висуває до випускників вищого навчального закладу вимоги як щодо наявності базових професійно важливих якостей особистості, так і до здатності майбутнього фахівця аналізувати свою професійну діяльність, удосконалювати професійні навички, засвоювати нові професійні напрямки, що потребує необхідності розвитку особистісного ресурсу. Сучасне життя вимагає від особистості високого рівня професіоналізму під час значної активізації внутрішніх ресурсів, свідомої активності і гармонійного розвитку. Орієнтація системи освіти на формування конкурентоспроможної особистості фахівця з високим рівнем професійних знань є основною метою вузівської підготовки студента-психолога до майбутньої професійної діяльності.

Перш ніж аналізувати основи конструювання системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, схарактеризуємо поняття «моделі системи професійної підготовки психологів в галузі

спеціальної освіти» у вимірі сучасної дидактики. Окреслені в попередньому дослідженні положення дають можливість змодельювати процес професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. У психолого-педагогічних дослідженнях широко використовується метод моделювання, який уможливує створення ефективних умов для реалізації нового підходу до організації процесу зазначеної підготовки.

З метою цілісного осмислення структури і змісту названого процесу розкриємо зміст поняття «модель». Між тим, зупиняючись на аналізі дефініції «модель», насамперед звернемо увагу на її визначення, подане у словнику термінів. «Модель» з латинської (*modulus*) означає «міра», аналог, зразок, примірник чогонебудь, схема для пояснення якогось явища або процесу [3, с.47]. Модель (від фр. *modele* – зразок) у сучасній науково-педагогічній школі розуміють як «уявну або матеріально-реалізовану систему, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта». Термін «модель» найчастіше трактують як образ, аналог або опис якого-небудь процесу. Поняття це є містким і різноманітним. Із гносеологічного погляду, модель – заміщення оригіналу в пізнанні, практиці. Модель використовують у випадках, коли потрібно у зручній (наочній) формі уявити, вивчити властивості досліджуваного об'єкта. При цьому враховують, що модель та оригінал не тотожні, вони лише подібні. Інакше неминуха абсолютизація спотворює об'єктивну картину й перешкоджає досягненню адекватного знання.

С. Гончаренко вважає, що «моделі є умовним образом (зображення, схема, опис тощо) якогось об'єкта (або системи об'єктів), який зберігає зовнішню схожість і пропорції частин, при певній схематизації й умовності засобів зображення. Залежно від зображуваних об'єктів моделі бувають анатомічні, технічні, будівельні, математичні тощо» [96, с. 213]. Тобто поняття «модель» сформульоване в узагальненому вигляді. Але, складова поняття «образ», яка є ключовою в даному формулюванні, може не тільки відбивати характеристики певного об'єкта, але й розкривати процес досягнення результатів, відповідно якої вибудовується конкретна модель, у педагогічному аспекті це процес професійної підготовки, освіти, навчання тощо. Н. Глузман, узагальнюючи наукові напрацювання у зазначеному контексті, зазначає, що модель у педагогічному процесі може бути образом не тільки теперішньої чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої. У такому розумінні модель несе функцію прогнозування, планування, цілеутворення майбутньої діяльності. Дійсно, оскільки модель, особливо у педагогічному контексті, має будуватись з орієнтацією на певне майбутнє, тобто досягнення результату, в узагальненому варіанті, наприклад, забезпечення професіоналізації студентів. Н. Кузьмін зазначає, що моделі виконують ілюстративну, трансляційну, пояснювальну та передбачувальну функції. Таким чином, науковець наголошує на необхідності при побудові моделі передбачити кінцевий результат. В. Краєвський вважає головною ознакою моделі те, що вона становить чіткий фіксований зв'язок елементів та передбачає певну систему, структуру, яка, відображає внутрішні, суттєві відношення реальності. А. Дахін, стверджує, що модель слід розглядати як штучно створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, який подібний до об'єкта (або явища), який (яке) досліджується, і відображає й відтворює в простішому й огрубілому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язок і відношення між елементами цього об'єкта. Дане визначення для нас є достатньо значущим, оскільки воно дозволяє усвідомити сутність зазначеної дефініції як певного, чітко організованого механізму, що взаємодіє завдяки злагодженості усіх його елементів, при цьому саме ця злагодженість стає запорукою успіху, тобто того результату, на який орієнтована сама модель. В. Штоф стверджує, що модель становить концептуальний інструмент, аналог певного фрагменту соціальної дійсності, котрий служить для зберігання та розширення знання про властивості й структуру процесів, систем, що моделюються, орієнтований на керування ними [6, с.47].

Окреслимо вищенаведену багатоплановість моделі. У широкому розумінні вона становить образ, умовний або уявний, зображення, схему, графік, план тощо, або прообраз чи взірець якого-небудь об'єкта, що використовується при певних умовах як його «представник». Ідея моделі знаходить своє відображення в «імітації» опису якоїсь дійсності, первинної відносно моделі, або ж навпаки, у моделі проявляється принцип «реального втілення», реалізація певної абстрактної концепції, і тут первинною виступає вже сама модель.

Дослідники теоретичних основ моделювання в професійній освіті (Н. Тализіна, Л. Семушина, Є. Смирнова, А. Савельєв та ін.) розмежовують такі поняття: модель діяльності фахівця, модель фахівця, модель системи підготовки фахівця. Логіка побудови моделей має поставати послідовним взаємопов'язаним

процесом: модель професійної діяльності фахівця, модель фахівця, модель професійної підготовки фахівця. При цьому модель фахівця становить мету освіти, щодо якої модель підготовки фахівця постає засобом, спрямованим на реалізацію мети.

Питанню побудови моделі в педагогіці приділяється чимало уваги вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема, модель навчання досліджували С. Гончаренко, Н. Глузман, Л. Турбович, В. Краєвський, Г. Корнетов та інші. Маніфестацію методу моделювання як метод наукового пізнання, що має за основну функцію відтворення властивостей і відносин предметів і процесів у ході здійснення дослідження знаходимо у роботах Б. Глинського, Б. Грязнова, В. Журавльова, І. Зязюна, В. Штоффа. Оригінальні предмети й процеси заміщаються моделлю, причому обираються ті відносини й взаємозв'язки об'єкту, які виступають безпосередньо предметом дослідження: моделювання – це спосіб пізнання, за умов якого одна система (об'єкт дослідження) відтворюється в іншій (моделі) [5, с. 371].

Дослідження процесів, явищ або систем шляхом побудови і вивчення моделей; використання моделей для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови ново створюваних об'єктів визначається М. Корцем, як моделювання. Систему дій, що уможлиблює адекватне засвоєння і сприйняття змодельованих властивостей, зв'язків і відношень об'єкта, що пізнається й перетворюється І. Зязюн і Г. Сагач визначають як дидактичне моделювання. Об'єктами дидактичного моделювання виступають природні й штучні системи, а суб'єктом – сама людська свідомість. Терміном «концептуальне моделювання» окреслено логічний образ системи, її цілісне наукове пізнання.

Необхідність побудови моделі визначають низкою обставин. По-перше, модель дає уявлення про цілісний зміст професійної діяльності, її внутрішню структуру, взаємозв'язок і взаємозалежність її елементів. По-друге, розробка моделі дозволяє об'єднати інформацію про окремі аспекти професійної діяльності фахівця.

Під «моделлю фахівця» розуміють «характеристику істотних особистих якостей, знань, навичок, умінь, необхідних випускникові для виконання типових завдань у певній галузі професійної діяльності після закінчення навчального закладу». Модель фахівця розглядають як ідеал, еталон сформованості особистісних та професійних якостей. Н. Тализіна зазначає, що модель діяльності фахівця повинна визначати систему завдань, які постають перед фахівцем після закінчення навчання. До загальних вихідних принципів побудови моделей відносимо:

- визначення цілей і конкретних завдань моделювання;
- збір та систематизацію інформації (достовірність і повнота вихідної інформації є необхідною умовою побудови обґрунтованої моделі);
- виділення основних чинників, що впливають на зміну тенденцій і закономірностей досліджуваного об'єкта чи явища.

Наступні вимоги до моделі окреслює О. Романовський: вона повинна забезпечувати тотожність у певному розумінні будови «моделі» та оригіналу; модель має давати вірогідну інформацію стосовно «оригіналу»; ця інформація має бути повною у тих межах її використання, на які модель розрахована [6]. Відтак, модель втілюється у сукупності понять та схем, вона окреслює освітній процес не в безпосередньо складній, неосяжній єдності всіх його багатогранних проявів та властивостей, а узагальнено, акцентуючи увагу на уявно виділених властивостях.

Існує низка чинників, які зумовлюють уведення до професійної освіти компетентнісного підходу: зміна освітньої парадигми та нова освітня політика; інтеграція української освіти до європейського освітнього простору; децентралізація процесу прийняття рішень, що викликає необхідність наявності у фахівців управлінських здібностей; економічна невизначеність, що впливає на необхідність неперервного підвищення рівня освітньої кваліфікації; широке впровадження комп'ютерних технологій у всі галузі діяльності; перехід від засвоєння інформації до формування якостей, необхідних для творчої діяльності тощо. Усі ці чинники закріплено нормативно в таких механізмах, як Болонський процес та модернізація вітчизняної професійної освіти, з урахуванням яких і має проектуватися модель системи професійної підготовки. Тож, передумовами для вирішення проблеми побудови моделі стали сучасні підходи та напрями в професійній підготовці майбутніх фахівців, спрямовані на підтримку високого статусу та рівня професійної компетентності: рух від поняття «кваліфікація» до поняття «компетентність», перехід на багаторівневу систему вищої освіти, якість освіти як центральне завдання формування єдиного європейського простору.

Отже, моделювання психолого-педагогічних процесів, як інноваційна педагогічна технологія XXI століття, має найрізноманітніші форми та цілі, зміст, орієнтацію та призначення. Моделювання у педагогіці представляє баланс, взаємодоповнення, єдність якісного та кількісного аналізу. Цей процес взаємодоповнення та взаємозбагачення є безперервним та нескінченним.

В. Жигір вважає, що структура діяльності спроектована на процес професійної підготовки майбутнього фахівця й стає зразком та аналогом його діяльності, а також задає зміст і форми відповідної навчальної діяльності студента.

Цілісне ж уявлення про структуру професійної підготовки майбутнього психолога в галузі спеціальної освіти, характеристика її змісту дозволили сформувати модель системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, яка розглядається як сукупність складових та компонентів, що формуються в процесі освітньої діяльності й становлять узагальнений опис того, чого повинна досягти особистість у процесі професійної підготовки у ВНЗ для успішного функціонування в системі суспільних відносин в якості компетентного фахівця [5, с. 247].

Важливим завданням у впровадженні професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти є створення теоретичної моделі системи зазначеного процесу. Система є множиною складових елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним й утворюють певну цілісність, єдність. Система в теорії професійної підготовки визначається як складне утворення, що складається з підсистем, функціонування яких підпорядковано єдиній меті.

У контексті моделювання системи підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, інтегруючи її з системою управління у вищому навчальному закладі, можна виділити чотири чинники, які визначають напрям її розвитку, а саме: 1) навколишнє середовище – національна система освіти, соціально-економічні умови, соціальні замовлення та ін.; 2) організаційна система, що об'єднує викладачів, визначає структуру, розподіл обов'язків, підсистемні угруповання та ін.; 3) система навчання, що включає цілі навчання, навчальні плани та програми, методи навчання та оцінювання тощо; 4) людські ресурси – характерні групи людей, що задіяні у навчально-виховному процесі, тобто студенти, професорсько-викладацький склад та адміністративно-управлінський персонал.

Таким чином, моделі є засобом існування, носієм знань, і тому роль моделі як теоретичного вірця-еталона не може бути другорядною, а є лише центральною. Метод моделювання найбільш повно відповідає цілям системного аналізу педагогічних процесів та систем. Отже, моделювання можна розглядати як інноваційну педагогічну технологію. Інноваційність навчально-виховного процесу в системі професійної освіти полягає у передачі досвіду набутого системного й інтегрованого знання шляхом моделювання, через досвід діючого покоління науково-педагогічного складу університету новому поколінню викладачів [3, с.147].

Під моделлю системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти ми розуміємо проект багаторівневого поетапного системного впровадження інтеграційного концепту формування особистості у процес фахової підготовки психологів у ВНЗ. Транс- та міждисциплінарний підходи передбачають інтеграцію як зовнішню, так і внутрішню, як змістову, так і процесуальну. Всі елементи інтегративної системи взаємопов'язані та утворюють певну структуру (таких структур може бути декілька, залежно від мети формування системи). Спроектована в нашому дослідженні теоретична модель входить до складу моделі більш високого порядку – моделювання цілісного педагогічного процесу у вищому навчальному закладі – і спрямована на досягнення конкретної мети – формування у сучасного психолога фахових психолого-педагогічних знань, озброєння його новітніми психолого-педагогічними, діагностичними, корекційними, реабілітаційними технологіями створення психолого-педагогічних умов у корекційному просторі, що стимулюють індивідуально-творче самовиявлення учасників корекційного навчально-виховного процесу, забезпечують успішність освітньої та соціальної інтеграції, конкурентоспроможність на світовому ринку праці. Зазначена модель передбачає підготовку висококваліфікованого фахівця – організатора сучасного корекційно-педагогічного освітнього простору, що будується на засадах особистісно орієнтованої педагогічної концепції [3, с.47].

Професійна підготовка кваліфікованих кадрів, як системна діяльність держави щодо конкретної особистості, суспільства в цілому висвітлена у законодавчій, виконавчій, судовій, інформаційній та інших сферах. Вони мають на меті створення соціально-економічних, політичних, організаційних,

правових умов для поширення системного підходу до освітніх процесів, розвитку інтелектуального та духовного потенціалу українського суспільства.

Входження в європейський соціокультурний простір зумовлює потребу в ефективній дидактичній моделі системи професійної підготовки, яка б передбачала системність трансдисциплінарного, мультидисциплінарного, міждисциплінарного, компетентнісного та інших підходів та забезпечувала неперервну взаємодію співучасників навчання, мотивоване залучення студентів до навчання, постійне навчання впродовж усього життя; сприяла б впровадженню інноваційних підходів у практику сучасної вищої школи, підвищенню конкурентоспроможності.

Навколишній світ і діяльність людини з точки зору сучасної науки мають системний характер. Системність – це загальна властивість об'єктивно існуючої єдності світу, його структурованості і взаємозв'язку. Тому поняття «система» визначається як цілісність, в якій всі елементи тісно пов'язані між собою, що стають по відношенню до оточуючого їх середовища та інших систем певною єдністю і трактується як властивість об'єктів пізнання.

Виокремлюючи системність матеріального світу, системність пізнання й системність практичної діяльності. Науковці (Б. Ананьев, В. Бондарь, І. Зязюн, В. Кремень, В. Синьов, Є. Синьова, Л. Фомічова та ін.) наголошують, що сучасний розвиток освіти повинен реалізуватися через системні знання, необхідні для формування цілісного, системного мислення. В. Семиченко, В. Луговий, В. Дашковський, О. Глузман підкреслюють необхідність вивчення системних явищ з точки зору цілісності, структурності, функціональності, організованості [1, с. 26].

Отже, системний підхід дав змогу визначити методику вивчення системи професійної психолого-педагогічної компетентності, за якою й на сьогодні можна проаналізувати систему професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, провести критичний аналіз, спрямований на виявлення прогресивних напрямів удосконалення зазначеної підготовки в сучасних умовах; здійснити науковий опис моделі системи і визначити її ефективність.

Здійснений аналіз загальнонаукових основ процесу формування компонентів майбутнього психолога у межах професійної підготовки дає нам підстави визначити такі базові положення, на яких ми будемо ґрунтувати систему нашого дослідження: професійна підготовка майбутніх психологів є цілісною динамічною системою; зв'язок і взаємодія між структурними компонентами процесу професійної підготовки майбутніх психологів забезпечує функціонування цілого і перехід всієї системи в оптимальний, більш високоорганізований стан; процес підготовки майбутніх психологів є системою діалектично пов'язаних між собою частин, нерозривність та взаємодоповнюваність яких у процесі реалізації, забезпечує формування конкурентоспроможного фахівця.

Виходячи з методологічних позицій та спираючись на провідні концептуально-методологічні засади опис процесу організації моделі системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти потребує визначення провідних принципів, підходів, основних форм, методів і засобів організації системної професійної підготовки вказаного напрямку, як змістового наповнення навчальної діяльності. Будь-яке дослідження, будь-які теоретичні узагальнення мають підпорядковуватись основним принципам сучасної освіти, серед яких виділяємо принцип науковості, наступності, системності, інтегративності знань та модульності інтегративних курсів, професійно-педагогічної спрямованості, гуманізації й гуманітаризації, єдності раціонального й емоційного, єдності предметно-орієнтованого й особистісно-орієнтованого вивчення психології, єдності емпіричного та теоретичного знання, доступності, наочності, активності, цілеспрямованості та мотивації, самостійності, творчості й професійно-педагогічної спрямованості, зв'язку вивчення психології з життям і практикою, діагностико-аналітичного підходу, професійно-педагогічної значущості знань і професійної компетентності, орієнтації на самопізнання та саморозвиток особистості, організації постійної професійної взаємодії.

Поєднання наукових підходів (гуманістичний, аксіологічний, гносеологічний, акмеологічний, системний, контекстний, інтегративний, діяльнісний, рефлексивно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний) оптимізує процес професійної підготовки майбутніх психологів під час навчання у вищих педагогічних навчальних закладах.

Зазначимо, що визначальним завданням професійної підготовки майбутнього психолога є підготовка конкурентоспроможного спеціаліста, який відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Відповідно до цих завдань необхідно розробляти та впроваджувати новітні активні методи навчання, поєднувати різноманітні форми, технології, стратегії професійної підготовки та формування її компонентів, зосереджувати увагу на застосуванні набутих умінь і навичок упродовж навчання в реальних умовах на практиці.

На наш погляд, процес підготовки майбутніх психологів має створити системну етапність кожному здобувачу професії для переходу навчання в самонавчання, виховання в самовиховання, а розвитку – у творчий саморозвиток особистості.

Організацію системності підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах Н. Пахомова розглядає як складний об'єкт дослідження й певний об'єктивно й реально існуючий феномен сучасного освітнього процесу. Таке бачення дозволяє представити даний феномен освітнього процесу й об'єктивну категорію педагогічної науки як складну психолого-педагогічну систему, яка знаходиться в постійній взаємодії «система–системи», «система–система», «система–системні компоненти» з іншими феноменами цілісного педагогічного й освітнього процесу, які також представляють собою завершені педагогічні системи вищого й нижчого ієрархічного порядку.

Керуючись концептуальними й методологічними засадами, визначаємо модель системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти як комплексну модель системи педагогічного впливу на процеси оволодіння професійними знаннями і вміннями, формування професійної компетентності та професійного становлення, що відзначається на здатності особистості до відтворення системних психолого-педагогічних знань і на здатності до самовдосконалення та самоздійснення у професійній діяльності. Дане визначення усебічного концептуального теоретико-методологічного обґрунтування процесу організації моделі системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти уможливить усвідомлення місця й ролі професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти в якості системи в загальному навчальному процесі вищої школи.

Але будь-який психолого-педагогічний процес, діяльність чи вплив не мають сенсу без визначення шляхів практичної реалізації, утілення в реальну професійну підготовку психологів в галузі спеціальної освіти. Розуміння системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах з проєкцією на практичну реалізацію на рівні дефініції визначаємо як оптимальне інтенсивне використання традиційних і новітніх інноваційних форм, методів і засобів навчання, спрямованих на ефективне й результативне засвоєння психолого-педагогічних знань і способів їх здобуття на рівні професійного психолого-педагогічного, фахово-предметного, методичного, загальнокультурного і управлінського аспектів. Саме таке розуміння системності підготовки професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти розкриває можливості щодо практичної реалізації певних заходів у межах змодельованої системи впливу на процеси формування професійних знань і умінь, їх усвідомлення, вдосконалення та практичну реалізацію, як передумови професійного самоздійснення. При цьому необхідно враховувати специфіку, транс- і міждисциплінарність професійної підготовки саме психологів в окресленій галузі. Цілісне бачення організації зазначеної системи скеровує змістове наповнення зазначеної професійної підготовки студентів. Одним з головних завдань, на наш погляд, має стати створення моделі системності педагогічної, психологічної та медичної підготовки, в результаті якої у майбутніх фахівців формується: готовність до роботи на основі системних транс- та міждисциплінарних знань; оволодіння інноваційними психолого-педагогічними та корекційними технологіями; розуміння своєї індивідуальної сутності, на основі якої виробляється особистісна концепція та реалізується професійний потенціал конкурентоспроможного фахівця.

Отже, приймаючи до уваги наукові уявлення про професійну підготовку, систему, модель, нами **запропоновано модель системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти.**

Педагогічну модель системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти розуміємо як схематизоване представлення всіх психолого-педагогічних структурних складових, що забезпечать ефективність і результативність даного процесу. Відповідно до викладених теоретичних позицій та принципів була побудована схема моделі зазначеної системи, яка розкривається через сукупність структурних блоків (перспективно-цільовий, концептуальний блок, організаційно-діагностичний, змістово-реалізаційний, контроль-аналітичний) і становить чіткий механізм, що дозволяє злагоджено

функціонувати у тісному взаємозв'язку усіх її складових та елементів, що сприяє досягненню результату відповідно поставленої мети даної моделі. Далі охарактеризуємо зазначені вище складові та їх значущість у контексті підготовки майбутніх психологів в галузі спеціальної освіти. Запропонована модель відображає закономірності зв'язку і взаємодії психолого-педагогічних структурних складових системи професійної підготовки психологів зазначеного профілю. А саме: рівневу та поетапну організацію; системно-блочну організацію; реалізацію трансдисциплінарного підходу; систему інтерактивної взаємодії викладача й студента; спеціально-розроблені засоби педагогічної навчальної діяльності студентів (спецкурси, тренінги, науково-дослідні студії, діагностичні методики, консультації, проблемні задачі, індивідуальні корекційні програми, методичні рекомендації тощо) [4, с. 347].

Теоретичне обґрунтування компонентів професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти, їх наукова розробка є однією з необхідних умов оновлення навчального процесу у вищій школі. Підсиленню теоретико-експериментального характеру дослідження сприяло визначення, аналіз та обґрунтування умов організації функціональної системи складових професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти, що враховує практичні потреби сучасного суспільства та інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір.

Аналіз основних парадигм організації психолого-педагогічного процесу дозволив виявити принципові позиції професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Вона має реалізовуватися на основі комплексної цільової програми, орієнтованої на певний результат, і бути цілісною системою у структурі професійної корекційної освіти. Цілісність процесу зазначеної фахової підготовки обумовлюється взаємозв'язком та взаємодією його основних компонентів: мети, завдань, змісту, форм, напрямів, принципів, засобів, рівнів, методів, прийомів та результатів. Рівень їх розробленості та взаємодії, у результаті реалізації даної системи, визначає ефективність процесу професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. До впливів на побудовану модель слід віднести: глобальне зовнішнє середовище: глобалізація, євроінтеграція, інтернаціоналізація та похідні від них різновиди мобільності (назви видів мобільності подано за термінологією ЄПВО); національне суспільне середовище: новітні вимоги до особистості фахівця, новітня якість вищої освіти, новітній зміст професійної діяльності; вхід до системи вищої психолого-педагогічної освіти: нормативне забезпечення зазначеної підготовки, що включає як документи Європейського Союзу, національну законодавчу базу, так і професійні стандарти; вимоги ринку праці тощо [5, с. 348].

Отже, інноваційна **модель системи професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти** – це цілісна сукупність компонентів, кожний із яких має складну структуру; які взаємодіють між собою й забезпечують збереження і розвиток самоорганізованої, безперервної, відкритої професійно орієнтованої підготовки в полікультурному глобалізованому світі. На наш погляд, процес підготовки спеціальних психологів має створити системну етапність відносно кожного здобувача професії для переходу навчання в самонавчання, виховання в самовиховання, а розвитку – у творчий саморозвиток особистості. Тобто зазначений процес має стимулювати індивідуально-креативне самовдосконалення, що є запорукою та обов'язковою передумовою професійного самовиховання, самореалізації, самоуправління, саморозвитку та самоздійснення учасників навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Бойко-Бузиль, Ю.Ю., Горбенко, С.Л., Кущенко, І.В., Лапко, А.Г., Супрун, М.О. Методика викладання психології у вищій школі. К.: Атіка, 2012. 272 с.
2. Синьов, В. М., Пометун, О. І., Кривуша, В. І., Супрун, М. О. Основи теорії виховання. Навч. посіб. К.: МП «Леся», 2000. 140 с.
3. Супрун, Д. М. Операційно-діяльнісний компонент професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017, № 7 (71), С. 134-149.
4. Супрун, Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2017. 392 с.
5. Супрун, Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03). Київ. 2018. 657 с.
6. Супрун, Д. М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів): Навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та

практикуючих психологів. К. 2016. 250 с.

7. **Супрун, М. О.** Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX-перша половина XX ст.): Монографія К.: Вид. КЮІ МВСУ Паливода А. В. 2005.

8. **Супрун, М. О.** Педагогіка : підручник для духовних і світських закладів освіти – К. : КДА, 2018. 400 с.

References

1. **Bojko-Buzyl', Ju.Ju., Gorbenko, S.L., Kushhenko, I.V., Lapko, A.G., Suprun, M.O.** Metodyka vykladannja psihologii' u vyshnij shkoli. K.: Atika, 2012. 272 s. [in Ukrainian].

2. **Syn'ov, V. M., Pometun, O. I., Kryvusha, V. I., Suprun, M. O.** Osnovy teorii' vyhovannja. Navch. posib. K.: MP «Lesja», 2000. 140 s. [in Ukrainian].

3. **Suprun, D. M.** Operatsiyno-diyalnisnyi component profesiynoi pidgotovky psihologiv v haluzi spetsialnoi osvity. Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tehnologiyi. SumDPU imeni A. S. Makarenko, 2017, № 7 (71), S. 134-149. [in Ukrainian].

4. **Suprun, D. M.** Profesiyna pidgotovka psihologiv v haluzi spetsialnoi osvity. K.: Vydavnytstvo NPU M.P.Dragomanova. 2017. 359 s. [in Ukrainian].

5. **Suprun, D. M.** Teoriya ta praktyka profesiynoi pidgotovky psihologiv v haluzi spetsialnoi osvity. (dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.03). K. 2018. 657 s. [in Ukrainian].

6. **Suprun, D. M.** Management - a component of psychologists' professional training: Navchalno-methodychnyi posibnik dlia studentiv, sluhachiv magistratury ta praktykuiuchykh psihologiv. K., 2016. 250 s. [in Ukrainian].

7. **Suprun, M. O.** Korektsiine navchannia uchniv dopomizhnih zakladiv osvity: vytoky, stanovlennia ta rozvytok (druga polovyna XIX-Persha polovyna of XX century.): Monographia. K.: View. KYUI MVSU Palivoda AB. 2005. [in Ukrainian].

8. **Suprun, M. O.** Pedagogika : pidruchnyk dlja duhovnyh i svits'kyh zakladiv osvity – K. : KDA, 2018. 400 s. [in Ukrainian].

Супрун Д.Н. Основы конструирования системы профессиональной подготовки психологов в сфере специального образования

Исследовано современное состояние проблемы профессиональной подготовки специальных психологов. Анализируются практические аспекты ее совершенствования. Рассматриваются различные методики научных поисков в рамках обозначенной проблемы исследования. Определены ключевые параметры и охарактеризованы основы конструирования системы профессиональной подготовки психологов в сфере специального образования. Проанализированы основные парадигмы организации психолого-педагогического процесса, что позволило выявить принципиальные позиции профессиональной подготовки психологов в сфере специального образования. Акцентируется внимание на важности и необходимости изучения и воплощения передового опыта зарубежных стран в контексте высшего образования. Выявлено пути модернизации профессиональной подготовки специальных психологов в высших учебных заведениях. На основе проведенного анализа уточнено содержание профессиональной подготовки психологов в сфере специального образования и определены компоненты структуры готовности будущего конкурентоспособного специалиста-психолога (в аспекте инновационной деятельности), подготовленного к работе в современных рыночных условиях.

Ключевые слова: психолог в сфере специального образования, профессиональная подготовка, система профессиональной подготовки, компонент системы профессиональной подготовки.

Suprun D. Fundamentals of designing a system of professional psychologists' training in the field of special education

The present state of the problem of special psychologists' professional training is researched. The practical aspects of its improvement are analyzed. Various methods of scientific research within the framework of the specified research problem are considered. The key parameters were determined and the basis for the design of the system of professional psychologists' training in the field of special education was described. The basic paradigms of the organization of psychological and pedagogical process have been implemented, which allowed to reveal the basic positions of professional psychologists' training in the field of special education. The emphasis is placed on the importance and necessity of studying and implementing the best practices of foreign countries in the context of higher education. The ways of modernization of professional psychologists' training in higher educational establishments are found. On the basis of the analysis, the content of the professional psychologists' training in the field of special education has been specified and the components of the preparedness structure of the future of a competitive specialist-psychologist (in the aspect of innovative activity) prepared for work in the current market conditions have been specified.

Keywords: psychologist in the field of special education, professional training, system of professional training, component of the system of professional training.